

VLIV VYBRANÝCH DEMOGRAFICKÝCH CHARAKTERISTIK NA VOLEBNÍ CHOVÁNÍ NA SLOVENSKU V MEZIVÁLEČNÉM OBDOBÍ

Vojtěch Przybyla*

* Univerzita Komenského v Bratislave, Prírodovedecká fakulta, Katedra ekonomickej a sociálnej geografie, demografie a územného rozvoja, Mlynská dolina, Ilkovičova 6, 842 15 Bratislava, vojtech.przybyla@uniba.sk

The influence of selected demographic characteristics on electoral behaviour in Slovakia in the interwar period

Studying the electoral behaviour of voters is a basic prerequisite for understanding the results of the elections both in the present and in the past. The main goal of our paper is to determine the population's electoral preferences based on demographic indicators. We have considered, as the main indicators, nationality and religion. We have compared the findings with the previous works of historians and geographers who have reflected on this topic and who have considered these factors to be the main determinants of electoral support. But can we truly generalize this phenomenon? Although the electoral preference of the electorate during the first Czechoslovak Republic was significantly influenced by its national structure and religion in all parliamentary elections, there could have been political parties whose electoral support had no influence. Our study follows the evolution of voter's preference during 15 years and we are primarily interested in the elections to the Chamber of Deputies of the National Assembly of Czechoslovakia, which took place in April 1920, November 1925, October 1929 and May 1935. The area of research is bounded by the territory of today's Slovak Republic. To be able to interpret the obtained primary data, we used in this work a set of mathematical and statistical methods usually used in electoral geography as correlation and regression analysis.

Key words: parliamentary elections, nationality, religion, interwar period, Czechoslovakia

ÚVOD

Volby jako objekt vědeckého bádání, a tedy volební geografie jako vědní obor, který je zkoumá, je poměrně nová záležitost, jež se v našem střeoevropském prostoru etablovala jako subdisciplína politické geografie poměrně nedávno. V souvislosti s tímto fenoménem vnímáme akutní potřebu představovat nejenom aktuální zhodnocení volebního chování obyvatel, což se v současném výzkumu děje nejčastěji, ale rovněž nahlédnout do vzdálenější minulosti a zaměřit se na politické chování našich předků. Je potřeba si uvědomit úskalí této problematiky, jelikož nemáme k dispozici takové množství pramenů a dat, jaké máme k studiu dnešní doby. Přesto všechno považujeme téma historické volební geografie za důležitý příspěvek do mozaiky politického vývoje společnosti, a to nejenom na Slovensku, ale kdekoliv na světě.

Ve střední a východní Evropě se volební geografie, oproti západní Evropě a USA, vyprofilovala až o desítky let později, a to po skončení studené války a pádu komunistických režimů na přelomu 80. a 90. let minulého století. Z toho vyplývá, že systematické studium volební problematiky začalo např. v Československu až po sametové revoluci a uskutečnění svobodných voleb v roce 1990. Jako jedni

z prvních nastínili možné přístupy práce s volebními daty Jehlička a Sýkora (1991) a Blažek a Kostecký (1991), v případě Jehličky a Sýkory v návaznosti na volby prvorepublikové. Analýza historických voleb má však v literatuře postkomunistických zemí poněkud marginální význam. Kromě Česka (např. Kostecký et al. 2014 a Gregor 2015) se historickému kontextu prostorových vzorců volebního chování věnují práce některých polských autorů (Zarycki 2000 a 2015 a Kowalski 2003). Ojedinelé pokusy sledujeme i např. v Rusku (Perepechko et al. 2007). Vliv minulosti na současné chování elektorátu v podobě problematiky tzv. fantómových hranic v Polsku představuje Jańczak (2015). Stejně téma aplikované na české prostředí pak přináší Šimon (2015). Poněkud překvapivě nalézáme téma historické volební geografie Československa i mimo náš středoevropský prostor, a to konkrétně v americkém prostředí ve článku Kopsteina a Wittenberga (2009), analyzující neliberální strany v letech 1929 – 1935.

Na Slovensku se první významnější práce objevují až po získání samostatnosti v roce 1993. Baráth et al. (1995) představují první komparativní článek, a to analýzu stability volební podpory vybraných politických stran na základě výsledků voleb v letech 1990, 1992 a 1994. Zásadní práci ve slovenské literatuře, zkoumající chování elektorátu, je publikace Krivý et al. (1996) pod názvem Slovensko a jeho regiony: sociokulturní souvislosti volebního chování. Již z názvu vyplývá příklon k sociologickému řešení tématu. Studie nám ukazuje politické inklinace obyvatelstva na základě třech hlavních faktorů: národnosti, náboženského vyznání a vzdělanosti. Cenná je především snaha o postřehnutí regionální diferenciace problému. Ostatně Vladimír Krivý se věnuje volbám dlouhodobě (viz např. Krivý 2000, 2012 a 2014), i ve spolupráci s českými autory (Kostecký a Krivý 2015). Na přelomu století spatřujeme další rozvoj tohoto tématu a na vědecké scéně se objevují noví autoři studující volební chování obyvatel, jako například Mariot (1999), Mesežnikov (2002), Szöllös (2006) aj. V poslední dekádě do popředí vystupuje především Madleňák (2012) a Plešivčák (2017). Diapazon těchto autorů ovšem nepřesahuje vymezené období 1990 – současnost a detailní prozkoumání meziválečných voleb a posledních demokratických voleb v roce 1946 tak z geografického pohledu citelně chybí. Za výjimky můžeme považovat několik prací z poslední doby, a to například články autorských dvojic Bahna a Krivý (2016) a Madleňák a Balážovič (2018). Jedná se však o sledování parciálních částí této problematiky, v obou případech o parlamentní volby roku 1929.

Z pohledu historiků téma meziválečné politické situace sledovala například monografie Marka et al. (2000) věnující se přehledu politických stran na území českých zemí v letech 1861 – 1998 a na ni navazující dvoudílná encyklopedie Malíře a Marka (2005), která zpracovává všechna významnější politická seskupení na území českých zemí a Československa formou hesel. Ve slovenském prostředí se politickým stranám v období let 1860 – 1989 věnoval Lipták (1992), prvorepublikovým pak Zemko (2004), Hanula (2011) nebo Osyková (2012).

Předkládaná studie sleduje vývoj volebních preferencí obyvatel v horizontu 15 let. V tomto čase proběhlo v Československu několik voleb různých stupňů, nás však primárně zajímají volby do Poslanecké sněmovny Národního shromáždění RČS, které se uskutečnily v dubnu 1920, listopadu 1925, říjnu 1929 a květnu 1935. Oblast výzkumu je ohraničena územím dnešní Slovenské republiky a jak již bylo řečeno, komplexní studie, která by zkoumala všechny meziválečné parlamentní volby z geografického hlediska, ve slovenské literatuře absentuje. Hlavním cílem našeho příspěvku je zjistit volební preference obyvatel v závislosti na diferenčních

demografických ukazovatelích. Zjištěné poznatky jsme se rozhodli komparovat s dosavadními pracemi historiků a geografů, kteří toto téma, a to alespoň parciálně, reflektovali. Do úvahy jsme jako hlavní indikátory vzali národnost a náboženské vyznání. O důležitosti těchto dvou faktorů hovoří například Lipták (1992), jenž vyjmenovává tři hlavní pilíře úspěšnosti politických stran za první republiky (národnost, náboženství a sociální status). Opravdu však můžeme tento jev zobecnit? Nenalezneme tzv. všeobjímající stranu, (catch-all party), které se podařilo zaujmout široké spektrum voličů napříč tehdejší společností? Stanovili jsme si proto následující výzkumnou hypotézu: Ačkoliv volební preference elektorátu v období první Československé republiky byly ve všech parlamentních volbách výrazně ovlivněny jeho národnostní strukturou a náboženským vyznáním, mohly existovat politické strany, na jejichž volební podporu neměl tento faktor vliv.

Je potřebné říci, že stranicko-politický systém nového československého státu se zformoval kontinuálním pokračováním mnoha českých politických stran, působících již za Rakouska-Uherska (Cabada a Šanc 2005). Tímto vzniká asymetrická situace, jelikož vlivem násilné maďarizace nebyly na Slovensku příznivé okolnosti pro větší množství slovenských stran, a po vzniku společné republiky tak zde existuje pouze jediná Slovenská národní strana, zahrnující všechny proudy slovenské politiky (Lipták 1992). Toho využívají politické strany české, které se v průběhu let 1918 – 1919 přejmenovávají na „československé“ (avšak ve skutečnosti jejich politiku nadále realizují dosavadní české politické elity) a zakládají ve slovenském prostoru své stranické aparáty (Cabada a Šanc 2005). Symbolem stranicko-politického systému meziválečného období byla jeho značná fragmentace, z hlediska typologie Sartoriho (1976) ho lze označit jako extrémní multipartismus. Enormní množství politických stran a jen v omezené míře existující volební klauzule (Zemko 2008), která by stanovila přirozený práh pro vstup do parlamentu, komplikovala sestavení vlády a nutila jednotlivé strany ke kompromisům, které zvyšovaly jejich koaliční potenciál. S výjimkou konjunkturálního období ve druhé polovině 20. let tak vznikaly vlády nestandardně zahrnující různé strany pravo-levého spektra, nazývané jako „všennárodní“ nebo „široké“ koalice, čímž se stát vzdaloval od principů parlamentní demokracie západního typu charakteristického střídáním levo-středých a pravo-středých vládních formací (Kárník 2008). Pokud bychom chtěli ve stručnosti shrnout dopady volebního systému na stranicko-politický systém ČSR, vnímáme několik jednoznačných charakteristik: velký počet politických stran, vytváření koaličních vlád, malá obměna politických elit a strnulost stranických programů, silný vliv politických stran na chod státu a pragocentristické tendence.

POUŽITÁ METODIKA

Vzhledem k neexistenci elektronické podoby volebních výsledků v námi sledovaném období bylo nutné využít tištěných zdrojů a ty poté ručně přepsat do počítačové podoby. Data byla získána z publikací Státního úřadu statistického (SÚS), resp. jeho edice Československá statistika. Zde ovšem musíme poukázat na poněkud nevhodně zvolený styl zpracování těchto pramenů, které vycházejí z premisy, že hlavní statistickou jednotkou je 22 volebních krajů (z toho na Slovensku sedm: Trnava, Nové Zámky, Turčiansky Sv. Martin, Banská Bystrica, Liptovský Sv. Mikuláš, Košice a Prešov). Ty ovšem nerespektují hranice tehdejších okresů. Znamená to, že například politický okres Modrý Kameň má zařazených 18 obcí do volebního kraje Nové Zámky, 8 obcí do volebního kraje Banská Bystrica a 45 obcí do volebního kraje Košice. K docílení co nejpřesnějšího zhodnocení demografických

ukazatelů jsme užili následujícího klíče: pro volby 1920 a 1925 se zohledňují data ze sčítání lidu 1921, pro volby 1929 a 1935 data ze sčítání lidu 1930. Do naší studie jsme zahrnuli ty politické strany, které v předmětných parlamentních volbách kandidovaly ve všech volebních krajích.

Abychom byli schopni získaná primární data interpretovat, využili jsme v této práci soubor matematicko-statistických metod obvykle užívaných ve volební geografii. Jedním ze způsobů sledování vlivu sociálně-ekonomického prostředí na volební chování obyvatel je právě i korelační analýza, a to prostřednictvím různých korelačních koeficientů (Watrel et al. 2018). Nejčastěji se v tomto případě užívá Pearsonův korelační koeficient (r). Ten je chápán jako lineární párový korelační koeficient, jenž zaznamenává míru asociace dvou proměnných. Velikost korelačního koeficientu se projeví ve tvaru sdružené hustoty pravděpodobnosti. Rozmezí hodnot korelace je od -1 do $+1$. V případě hodnoty 0 chybí statistická souvislost mezi oběma proměnnými (Hendl 2012). Vlivem přítomnosti odlehklých hodnot nebo třetí (skryté) proměnné může dojít k nadhodnocení korelačního koeficientu. Pro tyto účely se využívá Spearmanův korelační koeficient (r_s), což je pořadový nelineární korelační koeficient, vycházející nikoli z hodnot, ale z jejich pořadí. Tento koeficient tak porovnává, do jaké míry je uspořádání analyzovaných dat podle veličiny X stejné jako podle veličiny Y . Hodnoty koeficientu se rovněž pohybují v rozmezí od -1 do $+1$. Hodnoty kolem nuly nabývá Spearmanův korelační koeficient v případě, že pořadí hodnot X a Y jsou náhodně zpřeházená a mezi sledovanými veličinami není žádný vztah. Naopak hodnoty -1 do $+1$ nabývá Spearmanův korelační koeficient v případě, že jedna z veličin je monotónní funkcí druhé veličiny (Hendl 2012). Protože korelace je míra souvislosti, můžeme její sílu popsat i verbálně. Zatímco Cohen (1988) navrhuje pro absolutní hodnotu r tři základní kategorie, Evans (1996) uvádí až 5 kategorií, a to „velmi slabá“ (hodnota $\pm 0,00 - 0,19$), „slabá“ (hodnota $\pm 0,20 - 0,39$), „střední“ (hodnota $\pm 0,40 - 0,59$), „silná“ (hodnota $\pm 0,60 - 0,79$) a „velmi silná“ (hodnota $\pm 0,80 - 1,00$). Korelace střední až velmi silná je v přílohových tabulkách zvýrazněna.

Jestliže jsme prokázali závislost sledovaných veličin, může nás zajímat tvar této závislosti. Matematickým popisem závislosti veličin se zabývá regresní analýza. V naší práci jsme se rozhodli použít jednoduchou lineární regresi, kde podíl hlasů pro vybrané politické strany v jednotlivých volbách (tj. závisle proměnná) je vysvětlován za pomoci nezávisle proměnných charakterizujících národnost a náboženské vyznání. Koeficienty modelu jsou hledány tak, aby byly minimalizovány odchylky skutečných hodnot od proloženého trendu (model). K tomu došlo skrze tzv. metodu nejmenších čtverců (OLS), jež se snaží minimalizovat součet jednotlivých odchylek umocněných na druhou (Hendl 2012). V případě regresního modelu jsme jako referenční kategorie brali československou národnost a římskokatolické vyznání a současně jsme naše výpočty „očistili“ od stanovených kategorií „ostatní“ a „jiné“. Datové analýzy jsme provedli prostřednictvím softwarových programů R 3.3.1 a Statistica 13.

Výběr územní úrovně je při zkoumání voleb jedním z nejdůležitějších faktorů. Nejpodrobnější informace můžeme získat z volebních okrsků, avšak ve větších sídlech dochází téměř každé volby k úpravám jejich počtu a velikosti, tudíž je dlouhodobá analýza na této úrovni těžko realizovatelná. Spatřujeme ale souvztažnost mezi zvětšující se velikostí územní úrovně a zkreslením výsledných dat. Logickou záležitostí je snaha nalézt nejdéle kontinuálně fungující územní celek. V našem případě se jedná o politický okres (PO), administrativní jednotku existující do roku

1949, v námi sledovaném období s minimálními změnami. Pro potřeby této práce se užívá rozdělení administrativních okresů k 1. 12. 1928, tedy k datu, kdy vstoupil v platnost zákon o organizaci politické správy (č. 125/1927 Sb.). Aby bylo dosaženo požadovaného stavu, došlo v několika případech k modifikaci tehdy platného správního členění. Kromě již zmíněné edice Československá statistika z dílny SÚS byl v našem článku rovněž využit i datový soubor ze Slovenského archívu sociálních dat (SASD 2014), který zpracovává výsledky voleb za roky 1929 a 1935 až do úrovně obcí.

NÁRODNOST A NÁBOŽENSKÉ VYZNÁNÍ JAKO FAKTOR OVLIVŇUJÍCÍ VOLEBNÍ CHOVÁNÍ ELEKTORÁTU

Meziválečná ČSR byla mnohonárodnostním státem se silným procentuálním podílem menšin na celkovém počtu obyvatel a zároveň státem s poměrně velkým počtem uznaných církví. Na základě hodnot Pearsonova a Spearmanova korelačního koeficientu a lineární regrese jsme se proto snažili nalézt souvztažnost mezi volební podporou politických stran, národností a náboženským vyznáním. Do našich výpočtů jsme zařadili 5 významných národností, zastoupených v tehdejší slovenské populaci, a to Čechoslováky (70,4 % dle sčítání lidu 1930), Maďary (17,2 %), Němce (4,4 %), Rusíny (2,7 %) a Židy (1,9 %). Další národnosti (3,2 %) jsou zahrnuty ve skupině „ostatní“. V případě sledování hodnot náboženské příslušnosti a volební podpory jsme vybrali rovněž 5 kategorií, a to největší církev (římskokatolickou), církev dominantní ve východní části země (řeckokatolickou), nejsilnější protestantskou církev (evangelickou augsburského vyznání), církev nacionálně orientovanou (československou husitskou) a obyvatelstvo bez vyznání. Ostatní náboženství jsou skryta v kategorii „jiné“.

První parlamentní volby roku 1920 jsou na Slovensku charakteristické omezenou volební soutěží, jelikož zde kandidovalo jen devět politických stran (z toho jen pět na celém území). Výrazným náskokem (510 341 hlasů, tj. 35,05 %) zvítězila Československá sociálně-demokratická strana dělnická (ČSDSD), následovaná Slovenskou národní a rolnickou stranou (SNRS) a Československou stranou lidovou (ČSL). Výsledky voleb ovlivnil i fakt, že Hlinkova slovenská ľudová strana (HSLŠ) kandidovala v koalici a pod hlavičkou ČSL, což lidovcům zajistilo nejlepší výsledek v tomto období.

Tabulka 1 představuje hodnocení lineární a nelineární závislosti mezi volebními výsledky a hodnotami námi zvolených indikátorů. V případě národností vidíme u ČSDSD i Československé strany národně-socialistické (ČSNS) slabý vliv této kategorie na volební preference. U sociální demokracie se tento výsledek ukazuje i v korelaci s vyznáním. Znamená to tedy, že tyto strany podpořili občané bez ohledu na svou národnostní příslušnost (resp. vyznání). V případě národních socialistů však pracujeme s velmi malým vzorkem obyvatelstva (volební zisk 29 564 hlasů, tj. 2,20 %). V případě ČSDSD jsme přistoupili k výpočtu regresního modelu, jehož výsledky (tab. 2) jakoukoliv významnost vztahů mezi volebními výsledky ČSDSD a demografickými faktory neukazují. Pokud se podíváme na další strany, u ČSL pozorujeme pozitivní korelaci s čs. národností a zároveň negativní korelaci s podílem obyvatel patřících k maďarské menšině. Ovlivněno to může být sestavením společné kandidátní listiny čs. lidové strany s Hlinkovou slovenskou ľudovou stranou (HSLŠ) a její protimaďarskou rétorikou. Z logiky věci pak opačná situace nastává u maďarské Zemské křesťansko-sociální strany (ZKSS), kde je patrná silná

negativní korelace s čs. národností a pozitivní s maďarskou. Za zmínku stojí též zjištěná střední kladná korelace Židovské strany (ŽS) s rusínským etnikem, a to v případě užití Pearsonova korelačního koeficientu. Jelikož židovská a rusínská národnost tvořily zejména na východě Slovenska v některých okresech značnou část obyvatelstva, mohlo jejich společné soužití ovlivnit tuto preferenci (a zkruslit tak výsledné hodnoty), a to včetně střední kladné korelace Židovské strany s řecko-katolickou církví, k níž se v drtivé většině hlásili příslušníci rusínské národnosti.

Tab. 1. Hodnoty korelačních koeficientů mezi volebními výsledky vybraných politických strana národnostním/náboženským složením obyvatel v roce 1920

Politická strana	Korelační koeficient	Národnost					
		čs.	maď.	něm.	žid.	rus.	ostatní
ČSDSD	Pearson	0,259	-0,332	0,119	-0,067	0,152	0,149
	Spearman	0,173	-0,121	0,096	-0,184	0,229	0,195
ČSL	Pearson	0,621	-0,582	0,004	-0,066	-0,065	-0,253
	Spearman	0,565	-0,534	0,209	0,053	-0,035	-0,243
ČSNS	Pearson	0,021	-0,048	0,220	0,103	-0,112	0,050
	Spearman	-0,044	0,130	0,309	-0,073	0,082	0,037
SNRS	Pearson	0,461	-0,451	-0,133	0,293	0,070	0,099
	Spearman	0,500	-0,430	-0,107	0,288	0,058	-0,086
ZKSS	Pearson	-0,814	0,787	0,198	-0,038	-0,168	0,104
	Spearman	-0,761	0,804	0,122	-0,088	-0,001	0,190
ŽS	Pearson	-0,176	0,020	-0,152	0,848	0,490	0,297
	Spearman	-0,200	0,084	-0,142	0,775	0,338	-0,010

Politická strana	Korelační koeficient	Náboženské vyznání					
		řím. kat.	řec. kat.	evang. augsb.	čs. hus.	bez vyznání	jiné
ČSDSD	Pearson	-0,162	0,110	0,220	0,016	0,001	-0,019
	Spearman	-0,118	0,238	0,074	0,056	0,217	-0,142
ČSL	Pearson	0,371	-0,149	-0,038	-0,016	0,005	-0,376
	Spearman	0,350	-0,198	0,167	0,068	0,133	-0,474
ČSNS	Pearson	-0,077	-0,049	0,106	0,111	0,574	-0,016
	Spearman	-0,076	0,137	0,391	0,452	0,257	-0,031
SNRS	Pearson	-0,289	0,191	0,324	0,136	-0,170	0,030
	Spearman	-0,196	-0,042	0,043	-0,066	0,277	-0,185
ZKSS	Pearson	-0,137	-0,110	-0,123	-0,041	0,161	0,260
	Spearman	-0,156	0,146	0,037	0,144	-0,050	0,419
ŽS	Pearson	-0,363	0,596	-0,243	0,016	-0,027	0,621
	Spearman	-0,240	0,327	0,046	-0,078	-0,207	0,501

Vysvětlivky: čs. – československá, maď. – maďarská, něm. – německá, žid.- židovská, rus. – rusínská; řím. kat. – římskokatolické, řec. kat. – řeckokatolické, evang. augsb. – evangelické augsburského vyznání, čs. hus. – československé husitské
Zdroj: SÚS (1922 a 1924), vlastní výpočty autora.

Tab. 2. Parametry lineární regrese (OLS) mezi volebními výsledky ČSDSD (závisle proměnná) a národnostním/náboženským složením obyvatel v roce 1920

Nezávislé proměnné	Odhad parametrů	Standardní chyba	t hodnota	Pr(> t)	Významnost vztahu
(konstanta)	39,334	5,368	7,327	0,000	***
maďarská	-0,152	0,073	-2,074	0,142	
německá	0,092	0,230	0,402	0,689	
židovská	-2,651	1,630	-1,626	0,109	
rusínská	0,223	0,481	0,464	0,645	
řeckokatolická	0,262	0,343	0,766	0,447	
čs. husitská	5,424	17,457	0,311	0,757	
evangelická augsb.	0,182	0,131	1,383	0,172	
bez vyznání	2,616	12,235	0,214	0,831	

Zdroj: SÚS (1922 a 1924), vlastní výpočty autora.

Druhé parlamentní volby, uskutečněné roku 1925, znamenají výrazné překreslení volební mapy. Minule vítězná sociální demokracie naprosto propadla a obdržela pouhých 60 tisíc hlasů, tzn. ztratila zhruba 450 tisíc hlasů (sic!). Volby suverénně vyhrála HSLS, následovaná agrárníky a komunisty. Výpočty korelačních koeficientů přinášejí poměrně častou kladnou korelaci židovské národnosti s volební podporou vícero politických stran (viz tab. 3). Dalším výsledkem, který stojí za pozornost, je střední záporná korelace (r) Komunistické strany Československa (KSČ) s podílem obyvatel čs. národnosti, a naopak střední (r) až silná (rs) pozitivní korelace s národností maďarskou. To nás přivádí k myšlence o silné podpoře komunistů mezi Maďary, a proto jsme ji ověřili i sestavením regresního modelu (tab. 4). Z něj vyplývá, že mezi těmito dvěma proměnnými existuje silná vazba, v řeči čísel tak každé procento maďarské národnosti v daném okrese přidalo komunistům v těchto volbách 0,16 %.

Pozitivní korelaci sledujeme u Československé národní demokracie (ČSND) a rusínské menšiny. To pravděpodobně způsobila volební koalice ČSND s některými rusínskými stranami, což patrně pozitivně ovlivnilo i židovské voliče ve vztahu k této straně. U československých stran sledujeme očekávanou zápornou korelaci k podílu Maďarů a dále pozitivní korelaci k podílu Rusínů a Židů v populaci. U Republikánské strany zemědělského a malorolnického lidu (RSZML), nejvýznamnější parlamentní strany v průběhu celé existence první čs. republiky, sledujeme negativní korelaci s podílem obyvatel hlásících se k římskokatolické církvi, ale naopak pozitivní korelaci s řeckokatolíky a evangelíky. Zjištěný trend ve své monografii potvrzuje i Hanula (2011). Silnou pozitivní korelaci vidíme mezi Slovenskou národnou stranou (SNS) a evangelíky, kteří se po odchodu hlinkových katolíků stali dominantní skupinou v této straně. Proto můžeme pozorovat ve stejném čase i jejich negativní korelaci k podílu obyvatel hlásících se k římskokatolické víře. Jedinou stranou, u které se neprokázala korelace s žádnou národnostní skupinou, byla tentokrát ČSDSD. Střední zápornou korelaci (r i rs) volebních preferencí této strany však sledujeme s náboženským vyznáním a jeho kategorií jiné, kde se ukrývají méně zastoupené církve, jako pravoslavní nebo starokatolíci. V případě lineární regrese (tab. 5) nalézáme záporný vztah s maďarskou menšinou, kdy každé procento maďarského etnika v daném okrese ubralo straně 0,03 % hlasů.

Tab. 3. Hodnoty korelačních koeficientů mezi volebními výsledky vybraných politických stran a národnostním/náboženským složením obyvatel v roce 1925

Politická strana	Korelační koeficient	Národnost					
		čs.	maď.	něm.	žid.	rus.	ostatní
ČSDSD	Pearson	0,340	-0,284	0,172	-0,277	-0,276	-0,280
	Spearman	0,388	-0,163	0,201	-0,289	-0,289	-0,386
ČSL	Pearson	0,220	-0,270	-0,115	0,151	0,275	0,020
	Spearman	0,403	-0,566	0,052	0,245	0,346	0,076
ČSND	Pearson	-0,021	-0,194	-0,066	0,407	0,708	0,260
	Spearman	0,050	-0,167	0,120	0,287	0,140	-0,024
ČSNS	Pearson	-0,032	-0,098	0,023	0,423	0,325	0,179
	Spearman	-0,127	0,087	0,238	0,241	0,378	0,199
HSĽS	Pearson	0,751	-0,749	-0,030	0,008	0,081	-0,059
	Spearman	0,671	-0,701	0,146	0,050	0,040	-0,071
KSČ	Pearson	-0,488	0,560	0,101	-0,196	-0,348	-0,054
	Spearman	-0,454	0,666	0,096	-0,207	-0,124	-0,002
RSZML	Pearson	0,235	-0,261	-0,325	0,491	0,331	0,224
	Spearman	0,190	-0,167	-0,301	0,405	0,170	0,064
SNS	Pearson	0,300	-0,216	-0,086	-0,126	-0,149	-0,035
	Spearman	0,453	-0,310	0,115	-0,059	-0,046	-0,034
ZKSS	Pearson	-0,561	0,551	0,175	-0,037	-0,177	-0,105
	Spearman	-0,621	0,758	0,284	-0,166	-0,009	0,033
ŽS	Pearson	0,176	-0,295	-0,126	0,618	0,414	0,185
	Spearman	0,094	-0,194	0,073	0,627	0,332	0,061
Politická strana	Korelační koeficient	Náboženské vyznání					
		řím. kat.	řec. kat.	evang. augsb.	čs. hus.	bez vyznání	jiné
ČSDSD	Pearson	0,255	-0,360	0,191	0,185	0,118	-0,457
	Spearman	0,350	-0,378	0,291	0,031	0,283	-0,589
ČSL	Pearson	0,106	0,207	-0,206	0,072	-0,122	0,065
	Spearman	0,191	0,211	0,136	-0,001	-0,146	-0,095
ČSND	Pearson	-0,323	0,619	-0,080	-0,068	0,075	0,430
	Spearman	-0,124	0,146	0,008	0,125	0,097	0,125
ČSNS	Pearson	-0,234	0,305	-0,015	0,066	0,625	0,266
	Spearman	-0,367	0,499	0,290	0,537	0,199	0,272
HSĽS	Pearson	0,412	0,041	-0,202	0,078	0,048	-0,276
	Spearman	0,459	-0,100	0,177	0,116	-0,169	-0,429
KSČ	Pearson	-0,026	-0,283	0,029	-0,097	0,085	0,003
	Spearman	0,003	0,008	0,034	0,021	0,109	0,133
RSZML	Pearson	-0,629	0,414	0,426	-0,117	-0,130	0,316
	Spearman	-0,540	0,131	-0,136	-0,051	0,248	0,209
SNS	Pearson	-0,420	-0,169	0,780	-0,014	0,117	0,067
	Spearman	-0,305	-0,089	0,149	0,179	0,749	-0,279
ZKSS	Pearson	0,113	-0,123	-0,214	-0,045	0,130	0,067
	Spearman	0,039	0,105	0,009	0,052	-0,102	0,237
ŽS	Pearson	-0,174	0,506	-0,193	0,045	0,229	0,363
	Spearman	-0,114	0,269	0,227	0,148	-0,080	0,265

Vysvětlivky: čs. – československá, maď. – maďarská, něm. – německá, žid. – židovská, rus. – rusinská; řím. kat. – římskokatolické, řec. kat. – řeckokatolické, evang. augsb. – evangelické augsburského vyznání, čs. hus. – československé husitské

Zdroj: SÚS (1924 a 1926), vlastní výpočty autora.

Tab. 4. Parametry lineární regrese (OLS) mezi volebními výsledky KSČ (závisle proměnná) a národnostním/náboženským složením obyvatel v roce 1925

Nezávislé proměnné	Odhad parametrů	Standardní chyba	t hodnota	Pr(> t)	Významnost vztahu
(konstanta)	8,208	2,196	3,737	0,000	***
maďarská	0,163	0,030	5,451	0,000	***
německá	0,155	0,094	1,647	0,104	
židovská	0,085	0,667	0,127	0,899	
rusínská	-0,291	0,197	-1,477	0,145	
řeckokatolická	0,055	0,140	0,392	0,696	
čs. husitská	-5,655	7,142	-0,792	0,431	
evangelická augsb.	0,060	0,054	1,114	0,269	
bez vyznání	4,198	5,006	0,839	0,405	

Zdroj: SÚS (1924 a 1926), vlastní výpočty autora.

Tab. 5. Parametry lineární regrese (OLS) mezi volebními výsledky ČSDSD (závisle proměnná) a národnostním/náboženským složením obyvatel v roce 1925

Nezávislé proměnné	Odhad parametrů	Standardní chyba	t hodnota	Pr(> t)	Významnost vztahu
(konstanta)	5,295	1,078	4,910	0,000	***
maďarská	-0,039	0,015	-2,678	0,009	**
německá	0,037	0,046	0,795	0,430	
židovská	-0,131	0,327	-0,399	0,691	
rusínská	0,028	0,097	0,290	0,772	
řeckokatolická	-0,103	0,069	-1,496	0,140	
čs. husitská	3,395	3,506	0,968	0,337	
evangelická augsb.	0,005	0,026	0,196	0,845	
bez vyznání	0,616	2,457	0,251	0,803	

Zdroj: SÚS (1924 a 1926), vlastní výpočty autora.

Výsledky třetích parlamentních voleb na Slovensku v roce 1929 jsou podobné jako ve volbách předchozích. Dominantní pozici potvrzuje HSLS, zatímco druhé místo již tradičně obsadili agrárníci. Na třetím místě skončila nově vytvořená koalice maďarských stran ZKSS a MNS (Maďarská národní strana). Tyto volby zobrazují pokračující trend u několika korelací z předešlých let. V případě ČSND a rusínské národnosti se znovu ukazuje silný vzájemný vztah, ovlivněný opětovným spojenectvím strany s několika rusínskými uskupeními, zvláště pak s Autonomním zemědělským sojuzem, ale nově i SNS. Tento faktor se ukazuje i v otázce náboženského vyznání, kde sledujeme náznak záporné korelace podílu obyvatel patřících k římskokatolické církvi s ČSND a zároveň pozitivní korelaci s podílem obyvatel hlásících se k řeckokatolické církvi (tab. 6). U HSLS sledujeme, v případě obou koeficientů, střední zápornou korelaci s židovskou národností. V tomto případě se může jednat o vzrůstající antisemitismus mezi příznivci této strany. Hlinkova stra-

Tab. 6. Hodnoty korelačních koeficientů mezi volebními výsledky vybraných politických stran a národnostním/náboženským složením obyvatel v roce 1929

Politická strana	Korelační koeficient	Národnost					
		čs.	maď.	něm.	žid.	rus.	ostatní
ČSDSD	Pearson	0,389	-0,304	0,224	-0,331	-0,261	-0,367
	Spearman	0,393	-0,085	0,389	-0,397	-0,281	-0,423
ČSL	Pearson	0,315	-0,268	-0,184	-0,173	0,017	-0,175
	Spearman	0,372	-0,444	-0,137	-0,020	0,136	-0,147
ČSND	Pearson	-0,166	-0,223	-0,123	0,232	0,831	0,155
	Spearman	0,007	-0,203	-0,017	0,259	0,477	0,226
ČSNS	Pearson	0,044	-0,106	0,194	0,297	-0,063	0,110
	Spearman	-0,041	0,225	0,367	0,097	0,138	0,133
HSEŠ	Pearson	0,747	-0,669	-0,044	-0,413	-0,144	-0,338
	Spearman	0,765	-0,704	0,042	-0,445	-0,077	-0,496
ZKSS+MNS	Pearson	-0,812	0,919	0,062	0,293	-0,199	0,281
	Spearman	-0,763	0,942	0,227	0,398	0,025	0,440
KSČ	Pearson	-0,539	0,667	0,110	0,091	-0,258	0,104
	Spearman	-0,434	0,663	0,213	0,201	-0,251	0,112
ŽS+KPS	Pearson	0,020	-0,256	-0,018	0,704	0,321	0,334
	Spearman	-0,026	-0,162	0,138	0,661	0,527	0,248
RSZML	Pearson	0,075	-0,247	-0,261	0,190	0,416	0,238
	Spearman	0,039	-0,157	-0,252	0,143	0,372	0,151

Politická strana	Korelační koeficient	Náboženské vyznání					
		řím. kat.	řec. kat.	evang. augsb.	čs. hus.	bez vyznání	jiné
ČSDSD	Pearson	0,251	-0,226	0,249	0,282	0,281	-0,375
	Spearman	0,301	-0,288	0,372	0,377	0,338	-0,429
ČSL	Pearson	0,293	-0,016	-0,221	-0,167	-0,154	-0,253
	Spearman	0,238	0,016	-0,140	-0,193	-0,264	-0,221
ČSND	Pearson	-0,655	0,709	0,190	-0,119	-0,064	-0,032
	Spearman	-0,642	0,495	0,069	0,091	0,367	0,078
ČSNS	Pearson	-0,008	-0,097	0,067	0,818	0,809	0,005
	Spearman	-0,045	0,181	0,271	0,633	0,609	0,120
HSEŠ	Pearson	0,549	-0,160	-0,200	-0,115	-0,162	-0,624
	Spearman	0,574	-0,239	-0,057	-0,131	-0,092	-0,703
ZKSS+MNS	Pearson	-0,093	-0,160	-0,139	0,052	0,059	0,710
	Spearman	-0,209	0,141	0,175	0,219	0,034	0,667
KSČ	Pearson	-0,009	-0,296	0,014	0,120	0,136	0,490
	Spearman	-0,061	-0,118	0,213	0,250	0,134	0,434
ŽS+KPS	Pearson	-0,333	0,478	-0,154	0,318	0,373	0,172
	Spearman	-0,287	0,433	0,181	0,298	-0,004	0,324
RSZML	Pearson	-0,689	0,559	0,382	-0,281	-0,282	-0,006
	Spearman	-0,620	0,402	-0,129	-0,145	0,231	0,128

Vysvětlivky: čs. – československá, maď. – maďarská, něm. – německá, žid. – židovská, rus. – ruská; řím. kat. – římskokatolické, řec. kat. – řeckokatolické, evang. augsb. – evangelické augsburského vyznání, čs. hus. – československé husitské
Zdroj: SÚS (1930 a 1934), vlastní výpočty autora.

na při korelaci s náboženstvím nám kromě obligátního poměru s římskými katolíky ukazuje náznak negativní korelace s kategorií „jiné“. V této položce se mimo jiné ukrývá židovské náboženství, a tak můžeme očekávat souvislost mezi těmito hodnotami a zápornými výsledky židovského etnika a hlinkovců. Zjištěné hodnoty lineární regrese (tab. 7) ukazují na zápornou spojitost mezi hlinkovci na jedné straně a Maďary, Němci, evangelíky a řeckokatolíky na straně druhé. Nejvýraznější vztah je s Maďary, kde jeden procentní bod jejich zastoupení v daném okrese ubíral 0,6 % hlasů pro HSLS.

Tab. 7. Parametry lineární regrese (OLS) mezi volebními výsledky HSES (závisle proměnná) a národnostním/náboženským složením obyvatel v roce 1929

Nezávislé proměnné	Odhad parametrů	Standardní chyba	t hodnota	Pr(> t)	Významnost vztahu
(konstanta)	56,204	2,268	24,777	0,000	***
maďarská	-0,622	0,049	-12,621	0,000	***
německá	-0,349	0,149	-2,337	0,022	*
židovská	-0,982	1,048	-0,937	0,352	
rusínská	-0,114	0,163	-0,703	0,485	
řeckokatolická	-0,418	0,156	-2,678	0,009	**
čs. husitská	0,322	9,701	0,033	0,974	
evangelická augsb.	-0,551	0,070	-7,881	0,000	***
bez vyznání	-6,162	7,001	-0,880	0,382	

Zdroj: SÚS (1930 a 1934), vlastní výpočty autora.

Spojením ZKKS a MNS do velké maďarské volební koalice vzniká velmi silný pozitivní vztah mezi volební podporou této koalice a podílem obyvatel s maďarskou národností. U KSČ znovu nalézáme negativní korelaci s čs. národností a kladnou korelaci s Maďary. Tomu odpovídají i volební výsledky a úspěch komunistů v jižních okresech Slovenska. Vzájemnou synergií mezi židovskou národností a Židovskou stranou neoslabil ani spolupráce s koalici polských stran (KPS). Pozorujeme náznak pozitivní korelace rusínského etnika a podpory RSZML, která v těchto volbách ovládla většinu okresů východního Slovenska. Agráři měli rovněž vysokou podporu mezi rusínským obyvatelstvem například na Podkarpatské Rusi, kde pravidelně volby vyhrávali. Tento fenomén přisuzuje Gregor (2015) efektu „land for voters“ (půda za hlasy) a úspěšně provedené pozemkové reformě na počátku existence republiky právě díky politice RSZML. Neprokázaný statistický vztah k jakémukoliv vyznání zaznamenáváme u lidové strany. ČSL po rozpadu jednorázové koalice s HSLS po volbách 1920 výrazně ztratila svůj potenciál a její preference se pohybovaly na Slovensku okolo 2 %. Důvodem, proč se neprokázala korelace, může být fakt, že strana získala nejsilnější podporu v regionu Kysuc, kde bojovala o stejného voliče s daleko silnější HSLS. Žádný vztah k národnosti ukazují výsledky u ČSNS, kde však spatřujeme korelaci (r i rs) s husitskou církví, respektive s obyvateli bez náboženského vyznání. Vysoké hodnoty ukazují závislost mezi těmito proměnnými a lze se domnívat, že elektorát ČSNS byl složen zejména z Čechů, kteří se přistěhovali na Slovensko jako státní úředníci za prací (Kázmerová 1999).

Tab. 8. Hodnoty korelačních koeficientů mezi volebními výsledky vybraných politických stran a národnostním/náboženským složením obyvatel v roce 1935

Politická strana	Korelační koeficient	Národnost					
		čs.	maď.	něm.	žid.	rus.	ostatní
AB	Pearson	0,769	-0,767	-0,063	-0,427	0,018	-0,344
	Spearman	0,734	-0,706	0,002	-0,477	-0,049	-0,472
ČSDSD	Pearson	0,335	-0,331	0,103	-0,210	-0,068	-0,188
	Spearman	0,302	-0,150	0,305	-0,218	0,017	-0,225
ČSL	Pearson	0,348	-0,280	-0,093	-0,216	-0,069	-0,227
	Spearman	0,487	-0,519	0,078	-0,190	-0,029	-0,298
ČSNS	Pearson	0,018	-0,117	0,340	0,173	-0,072	0,166
	Spearman	-0,059	0,184	0,436	0,038	0,192	0,190
ZKSS+MNS	Pearson	-0,825	0,941	0,039	0,313	-0,197	0,249
	Spearman	-0,761	0,953	0,233	0,410	0,013	0,438
KSČ	Pearson	-0,482	0,579	-0,041	0,126	-0,115	0,090
	Spearman	-0,440	0,576	0,078	0,178	-0,171	0,158
NSJ	Pearson	-0,150	-0,464	-0,063	0,026	0,450	-0,399
	Spearman	-0,147	-0,099	0,139	0,398	0,513	0,347
RSZML	Pearson	0,002	-0,160	-0,304	0,293	0,397	0,325
	Spearman	-0,065	-0,097	-0,331	0,269	0,402	0,265

Politická strana	Korelační koeficient	Náboženské vyznání					
		řím. kat.	řec. kat.	evang. augsb.	čs. hus.	bez vyznání	jiné
AB	Pearson	0,418	-0,052	-0,092	-0,158	-0,186	-0,690
	Spearman	0,499	-0,207	-0,081	-0,101	-0,068	-0,708
ČSDSD	Pearson	0,065	-0,175	0,246	0,230	0,239	-0,281
	Spearman	0,065	-0,038	0,278	0,299	0,302	-0,258
ČSL	Pearson	0,373	-0,099	-0,219	-0,138	-0,140	-0,298
	Spearman	0,506	-0,188	-0,082	-0,188	-0,180	-0,439
ČSNS	Pearson	0,024	-0,141	0,087	0,805	0,830	-0,027
	Spearman	-0,017	0,213	0,623	0,622	0,282	0,042
ZKSS+MNS	Pearson	-0,067	-0,154	-0,186	0,075	0,082	0,719
	Spearman	-0,176	0,121	0,192	0,227	0,008	0,672
KSČ	Pearson	-0,185	-0,198	0,193	0,097	0,097	0,423
	Spearman	-0,201	-0,015	0,151	0,232	0,134	0,413
NSJ	Pearson	-0,470	0,740	-0,112	0,127	0,144	-0,016
	Spearman	-0,344	0,511	0,184	0,197	0,019	0,153
RSZML	Pearson	-0,709	0,624	0,259	-0,295	-0,297	0,134
	Spearman	-0,693	0,427	-0,148	-0,202	0,182	0,282

Vysvětlivky: čs. – československá, maď. – maďarská, něm. – německá, žid. – židovská, rus. – rusínská; řím. kat. – římskokatolické, řec. kat. – řeckokatolické, evang. augsb. – evangelické augsburského vyznání, čs. hus. – československé husitské

Zdroj: SÚS (1934 a 1936), vlastní výpočty autora.

Korelační závislosti jsme sledovali a hodnotili rovněž i u posledních voleb roku 1935. Celkově možno říci, že HSLŠ díky vzniku volební koalice s názvem Autonomistický blok (AB) odvrátila sestup voličských preferencí a znovu s přehledem zvítězila. Na druhém místě skončili mírně oslabení agráři, třetí pak komunisté. Tradičně dobrý výsledek zaznamenala maďarská ZKSS, která i tyto volby kandidovala společně s MNS. V nastolené tendenci HSLŠ, tzn. záporné korelaci s podílem židovského etnika a Maďarů pokračuje i nová koalice AB. Naopak maďarská koalice křesťanských socialistů s nacionalisty opět zobrazuje jejich blízký poměr k maďarské menšině na jihu Slovenska a odtažený vztah k československé národnosti. Podobné hodnoty korelací zjišťujeme i v případě KSČ. Ukazuje se zajímavý fakt, že ve všech třech volbách, ve kterých komunisté kandidovali, nedokázali oslovit ve větší míře slovenské majoritní obyvatelstvo, ale příslušníky jedné konkrétní národnostní menšiny, a to maďarského etnika. To je rozdíl oproti českým zemím, kde byl tento trend zcela opačný (Zemko 2004). ČSND, tentokrát kandidující pod hlavičkou Národního sjednocení (NSJ), má střední zápornou korelaci s maďarským etnikem, což se v předchozích případech nikdy neprokázalo. Náznak korelace se tentokrát neprokázal mezi RSZML a Rusíny.

U náboženského vyznání a politických stran lze zaznamenat stabilní růst pozitivních hodnot u korelací ČSNS s Církví československou husitskou a osob bez vyznání. Tato menší politická strana vykazuje v průběhu času růst politických preferencí a nejvyšších hodnot dosahuje právě v těchto volbách. Stejně je tomu i případě korelací s Církví československou husitskou. Rapidní vzrůst hodnoty sledujeme mezi lety 1925 a 1929, kdy na Slovensko přicházelo největší množství Čechů. Jejich počet se v roce 1937 odhaduje přes 100 tisíc (Vaculík 2009). Právě Češi s největší pravděpodobností tvořili hlavní skupinu voličů této strany. Regresní analýza nachází vztah mezi proměnnými (tab. 9), přičemž přítomnost jednoho procenta obyvatel bez vyznání v určitém politickém okrese zvýšilo výsledky ČSNS o 2,4 %.

Tab. 9. Parametry lineární regrese (OLS) mezi volebními výsledky ČSNS (závisle proměnná) a národnostním/náboženským složením obyvatel v roce 1935

Nezávislé proměnné	Odhad parametrů	Standardní chyba	t hodnota	Pr(> t)	Významnost vztahu
(konstanta)	1,481	0,270	5,492	0,000	***
maďarská	-0,007	0,006	-1,183	0,241	
německá	0,017	0,018	0,930	0,355	
židovská	0,007	0,125	0,057	0,955	
rusínská	0,029	0,019	1,514	0,135	
řeckokatolická	-0,025	0,019	-1,337	0,185	
čs. husitská	1,653	1,153	1,434	0,156	
evangelická augsb.	0,005	0,008	0,624	0,535	
bez vyznání	2,376	0,832	2,856	0,006	**

Zdroj: SÚS (1934 a 1936), vlastní výpočty autora.

Při pohledu na výsledné hodnoty korelace v tabulce 8 znovu zaznamenáváme slabé vazby mezi národností, náboženstvím a ČSDSD, stejně jako u voleb v roce 1920. Sociální demokracie, po velkém úpadku ve volbách 1925, postupem času znovu posilovala a v květnových volbách roku 1935 získala na Slovensku 184 335

hlasů (11,35 %). Regresní analýza opět zaznamenala slabý záporný poměr k maďarské národnosti (tab. 10).

Tab. 10. Parametry lineární regrese (OLS) mezi volebními výsledky ČSDSD (závisle proměnná) a národnostním/náboženským složením obyvatel v roce 1935

Nezávislé proměnné	Odhad parametrů	Standardní chyba	t hodnota	Pr(> t)	Významnost vztahu
(konstanta)	11,287	1,044	10,809	0,000	***
maďarská	-0,055	0,023	-2,436	0,017	*
německá	-0,030	0,069	-0,438	0,663	
židovská	-0,316	0,482	-0,654	0,515	
rusínská	0,074	0,075	0,984	0,329	
řeckokatolická	-0,081	0,072	-1,127	0,263	
čs. husitská	0,821	4,466	0,184	0,855	
evangelická augsb.	0,037	0,032	1,156	0,252	
bez vyznání	2,201	3,223	0,683	0,497	

Zdroj: SÚS (1934 a 1936), vlastní výpočty autora.

DISKUSE A ZÁVĚR

Výzkum v předkládané studii se soustředil na vyhodnocení vztahu volebních výsledků vybraných politických stran a vybraných demografických charakteristik (národnosti a náboženství) na území dnešního Slovenska v období meziválečného Československa pomocí – ve volební geografii obvykle používaných – kvantitativních metod, jakými jsou korelační a regresní analýza. Po zhodnocení datové a pramenové základny jsme zvolili jako nejvhodnější řešení zpracování voleb do Poslanecké sněmovny Národního shromáždění republiky Československé (1920, 1925, 1929 a 1935) na úrovni tehdejších politických okresů. Na důležitost národnostního složení a náboženského vyznání na volební chování elektorátu poukazuje řada obdobných studií (Lipták 1992, Kopstein a Wittenberg 2009, Bahna a Krivý 2016 a Madleňák a Balážovič 2018). Na rozdíl od nich jsme sledované období zpracovali komplexně z pohledu všech parlamentních voleb (za užití jiných metod) a pokusili jsme se verifikovat hypotézu, zda-li opravdu tyto dvě kategorie ovlivnily volební podporu všech politických stran či nikoliv. I když má korelační analýza poněkud omezené možnosti k rozpoznání společenské reality, lze na základě výpočtu korelačních koeficientů mezi volebními výsledky jednotlivých stran a vybranými demografickými indikátory odhalit určité tendence. Naše interpretace však nemusí patrně postřehnout další faktory, které v té době mohly ovlivňovat společnost.

Ukázalo se, že nejmenší vliv na volební výsledky mělo náboženství a národnost v případě čs. sociální demokracie. Nejvýrazněji se to projevuje v roce 1920, kdy strana uspěla ve všech částech země, a to včetně území se silným zastoupením menšinových národností. Jedná se o nejlepší výsledek jakékoliv české (československé) strany v meziválečné historii na Slovensku a zároveň největší volební zisk, co do počtu obdržených hlasů, pro jednu politickou stranu na tomto území. Výpočet korelačních koeficientů a lineární regrese nenalezl žádnou významnou spojitost mezi demografickými indikátory a volebními výsledky sociálně-demokratické strany, což znamená, že v období poválečné krize stranu podpořili občané bez ohledu na svou národnostní příslušnost nebo vyznání. Přes výrazný propad voličské pod-

pory (po odštěpení radikálního komunistického křídla v roce 1921) pozorujeme obdobné výsledky i v dalším období. V případě regresní analýzy se však u ČSDSD objevuje záporný vztah vůči maďarskému etniku v letech 1925, 1929 i 1935. To znamená, že jedině v roce 1920 výpočty neprokázaly žádný vztah volebních preferencí sociální demokracie k zvoleným proměnným.

Z dalších výsledků, nalezených v průběhu analýzy dat, pozorujeme korelační vazby mezi národními socialisty (ČSNS), obyvatelstvem bez vyznání a husity. Tento jev nebyl prozatím detailně popsán. Madleňák s Balážovičem (2018) upozorňují na koncentraci voličů levicových demokratických stran, kam ČSNS bezpochyby patřila, do významných železničních uzlů. Kázmerová (1999) identifikovala jako hlavní členskou základnu této strany učitele, železničáře a úředníky, přicházející na Slovensko za prací. Můžeme se tedy domnívat, že zjištěné výsledky národních socialistů jsou patrně ovlivněny vnitrostátní migrací, a to příchodem státních zaměstnanců z českého prostředí. Ti měli – jako střední vrstva (na kterou volební program národních socialistů cílil) – tendenci tuto stranu volit i z důvodu větší osobní potřeby podporovat, v pro ně de facto novém prostředí, tzv. státotvornou politickou stranu.

Obecně lze říci, že nutným předpokladem pro dobrý volební výsledek v meziválečném období na území Slovenska bylo pro československé strany navázání koaliční spolupráce se slovenskou nebo menšinovou stranou. Takové formy volebních koalic se v průběhu času znovu vyskytovaly a měly, ač většinou jednorázově, vliv na celkové výsledky voleb. Potvrzují to například výsledky ČSND, která na východě Slovenska pravidelně spolupracovala s rusínskými stranami (1920 – 1929), respektive celostátně se SNS (v roce 1929). To pak přináší logické korelace mezi touto stranou a rusínským obyvatelstvem, a tím pádem i obyvateli s řeckokatolickým vyznáním.

Naše výpočty odhalily i očekávané tendence. U agrární strany (RSZML) opakovaně nacházíme kladný korelační poměr vůči evangelíkům a Rusínům a zároveň zápornou korelaci s podílem příslušníků římskokatolické církve a Maďarů. Výše zmíněné poměry agráriků vůči těmto kategoriím potvrzují ve své práci i Bahna a Krivý (2016). Z dalších stran stojí za zmínku KSČ, jejíž volební podpora byla dislokována do regionů s velkým zastoupením maďarské národnostní menšiny, se kterou nacházíme velmi silnou korelační vazbu (a zároveň záporný vztah k československé národnosti). To je poněkud protiklad vůči situaci v českých zemích, kde komunisté dominovali především v oblastech obývaných čs. národností a v regionech se silným zastoupením menšin až tak úspěšní nebyli. K stejným výsledkům pozitivního vztahu maďarského etnika a komunistické strany, i když za užití jiných metod, došli například Zemko (2004), Bahna a Krivý (2016) či Madleňák a Balážovič (2018).

Při závěrečném celkovém zhodnocení sledované problematiky můžeme konstatovat, že z našich výpočtů vyplynulo ovlivnění volebních preferencí jednotlivých stran národnostní a náboženskou strukturou okresů. Tento faktor se tedy projevil nejen ve volbách v roce 1929 (Bahna a Krivý 2016) ale kontinuálně postupoval celým hodnoceným obdobím. Nejméně je patrný u ČSDSD, v několika případech se neobjevil u ČSNS a ČSL. Naše hypotéza se tedy potvrdila jen částečně. Skrze korelační a regresní analýzu jsme našli očekávané výsledky, které již byly popsány v některých studiích (například záporný vztah HSEs s Maďary nebo kladný vztah KSČ s Maďary), ale i náznaky neznámých souvislostí (kladný vztah příslušníků čs. husitské církve a obyvatel bez vyznání k ČSNS). Československé politické

strany se na Slovensku postupně etablovaly a zvyšovaly své volební preference (i na základě spolupráce se stranami národnostních menšin) za současné výrazné dominance slovenské politické strany HSLŠ a jejich autonomistických snah. Vlivem národnostního složení na Slovensku působily četné strany národnostních menšin, a to jak maďarské, tak i německé a židovské. Pestrost národnostní tak předurčila i pestrost volební.

Príspevok vznikl v rámci řešení vědeckého projektu č.1/0745/16 – Autonomnosť, vzájomná závislosť a interakcie priestorových systémov financovaného grantovou agentúrou VEGA.

LITERATURA

- BAHNA, M., KRIVÝ, V. (2016). Ako volili národnosti a konfesie v parlamentných voľbách roku 1929 na Slovensku. Možnosti nových metód ekologickej interferencie. *Historický časopis*, 64, 57-85.
- BARÁTH, J., SZÖLLÖS, J., ČERNÁK, P. (1995). Analýza stability územia volebnej podpory vybraných politických strán (na základe výsledkov volieb 1990, 1992 a 1994). *Geografický časopis*, 47, 247-259.
- BLAŽEK, J., KOSTELECKÝ, T. (1991). Geografická analýza výsledků parlamentních voleb v roce 1990. *Sborník České geografické společnosti*, 1, 1-14.
- CABADA, L., ŠANC, D. (2005). *Český stranický systém ve 20. století*. Plzeň (Aleš Čeněk).
- COHEN, J. (1988). *Statistical power analysis for the behavioral sciences*. Hillsdale (Erlbaum).
- EVANS, J. D. (1996). *Straightforward statistics for the behavioral sciences*. Pacific Grove (Brooks/Cole Publishing).
- GREGOR, K. (2015). Land for votes: effects of the land reform on electoral results in interwar Czechoslovakia. *Politologický časopis*, 22, 43-54. DOI: 10.5817/PC2015-1-43.
- HANULA, M. (2011). *Za roľníka, pôdu a republiku: Slovenskí agrármici v prvom polčase I. ČSR*. Bratislava (Historický ústav SAV).
- HENDL, J. (2012). *Přehled statistických metod: analýza a meta analýza dat*. Praha (Portál).
- JEHLÍČKA, P., SÝKORA, L. (1991). Stabilita regionální podpory tradičních politických stran v českých zemích (1920 – 1990). *Sborník České geografické společnosti*, 2, 81-95.
- JAŇCZAK, K. (2015). Phantom borders and electoral behaviour in Poland. Historical legacies, political culture and their influence on contemporary politics. *Erdkunde*, 69, 125-137. DOI: 10.3112/erdkunde.2015.02.03.
- KÁRNÍK, Z. (2008). *Malé dějiny československé (1867–1939)*. Praha (Dokořán).
- KÁZMEROVÁ, I. (1999). Pôsobenie Československej strany národno-socialistickej na Slovensku v rokoch 1918 – 1938. In Valenta, J., Voráček, E., Harna, J., eds. *Československo 1918 – 1938: Osudy demokracie ve střední Evropě*. Praha (Historický ústav AV ČR), pp. 184-186.
- KOPSTEIN, J. S., WITTENBERG, J. (2009). Does familiarity breed contempt? Inter-ethnic contact and support for illiberal parties. *Journal of Politics*, 71, 414-428. DOI: 10.1017/s0022381609090367.
- KOSTELECKÝ, T., MIKEŠOVÁ, R., POLÁKOVÁ, M., ČERMÁK, D., BERNARD, J., ŠIMON, M. (2014). *Koho volí Vaši sousedé?: prostorové vzorce volebního chování na území Česka od roku 1920 do roku 2006, jejich změny a možné příčiny*. Praha (Sociologický ústav AV ČR).
- KOSTELECKÝ, T., KRIVÝ, V. (2015). Urbánno-rurálne rozdiely voličského správania v Česku a na Slovensku. *Sociológia*, 47, 390-413.
- KOWALSKI, M. (2003). Polaryzacja zachowań wyborczych w Polsce jako rezultat cywilizacyjnego rozdarcia kraju. In Kowalski, M., ed. *Przestrzeń wyborcza Polski*. PAN (Warszawa), pp. 11-48.

- KRIVÝ, V., FEGLOVÁ, V., BALKO, D. (1996). *Slovensko a jeho regióny – sociokultúrne súvislosti volebného správania*. Bratislava (Nadácia Médiá).
- KRIVÝ, V. (2000). *Politické orientácie na Slovensku – skupinové profily*. Bratislava (IVO).
- KRIVÝ, V. (2012). Výsledky volieb '12: čo sa zmenilo, čo zostáva. In *Slovenské voľby '12: čo im predchádzalo, postoje a výsledky*. Bratislava (Sociologický ústav SAV), pp. 43-136.
- KRIVÝ, V. (2014). Od Malaciek po Čadcu: výsledky volieb 1920 – 2012. In Gonč, V., Holec, R., eds. *Česko-slovenská historická ročenka 2013*. Skalica, Bratislava (SEVS-Veda), pp. 95-120.
- LIPTÁK, Ľ. (1992). *Politické strany na Slovensku: 1860 – 1989*. Bratislava (Archa).
- MADLEŇÁK, T. (2012). *Regionálna diferenciacia volebného správania na Slovensku 1998 – 2010*. Bratislava (Veda).
- MADLEŇÁK, T., BALÁŽOVIČ, Ľ. (2018). Politické preferencie miest na Slovensku v parlamentných voľbách 1929. *Geografie*, 123, 107–140.
- MALÍR, J., MAREK, P. (2005). *Politické strany: vývoj politických strán a hnutí v českých zemích a Československu v letech 1861-2004*. Brno (Doplněk).
- MAREK, P., ed. (2000). *Přehled politického stranictví na území českých zemí a Československa v letech 1861 – 1998*. Olomouc (KPES FF UP).
- MARIOT, P. (1999). Štruktúra volebných preferencií obyvateľov najväčších miest Slovenska. *Geografický časopis*, 51, 153-174.
- MESEŽNIKOV, G. (2002). *Voľby 2002. Analýza volebných programov politických strán a hnutí*. Bratislava (IVO).
- OSYKOVÁ, L. (2012) *Volebné kampane politických strán na Slovensku počas 1. ČSR*. Bratislava (Veda).
- PEREPECHKO, A. S., KOLOSSOV, V. A., ZUMBRUNNEN, C. (2007). Remeasuring and rethinking social cleavages in Russia: continuity and changes in electoral geography 1917–1995. *Political Geography*, 26, 179-208. DOI: 10.1016/j.polgeo.2006.09.006.
- PLEŠIVČÁK, M. (2017). Ideology, cleavages, and voting behaviour in 2009 and 2013 regional elections in Slovakia. *Acta Universitatis Carolinae Geographica*, 52, 90-105. DOI: 10.14712/23361980.2017.8.
- SARTORI, G. (1976). *Parties and party systems: a framework for analysis*. Cambridge (Cambridge University Press).
- SASD (2014). *Výsledky volieb 1929 – 2012 za obce na Slovensku*. (ed. Krivý, V.), [Online]. Dostupné na: http://sasd.sav.sk/sk/data_katalog_abs.php?id=sasd_2010001 [cit. 29. 4. 2019].
- SÚS (1922). *Volby do Národního shromáždění v dubnu roku 1920 a volby do obecních zastupitelstev v Čechách, na Moravě a ve Slezsku v červnu 1919*. Praha (Státní úřad statistický).
- SÚS (1924). *Sčítání lidu v Republice Československé ze dne 15. února 1921*. Praha (Státní úřad statistický).
- SÚS (1926). *Volby do Poslanecké sněmovny v listopadu roku 1925*. Praha (Státní úřad statistický).
- SÚS (1930). *Volby do Poslanecké sněmovny v říjnu roku 1929*. Praha (Státní úřad statistický).
- SÚS (1934). *Sčítání lidu v republice Československé ze dne 1. prosince 1930*. Praha (Státní úřad statistický).
- SÚS (1936). *Volby do Poslanecké sněmovny v květnu roku 1935*. Praha (Státní úřad statistický).
- SZÖLLÖS, J. (2006). Regióny volebnej podpory vybraných politických strán v parlamentných voľbách 1998, 2002 a 2006. *Geografická revue*, 2, 650-669.
- ŠIMON, M. (2015). Measuring phantom borders: the case of Czech/Czechoslovakian electoral geography. *Erdkunde*, 69, 139-150. DOI: 10.3112/erdkunde.2015.02.04.
- VACULÍK, J. (2009). *České menšiny v Evropě a ve světě*. Praha (Libri).

- WATREL, R. H., WEICHELT, R., DAVIDSON, F. M., HEPPEN, J., FOUBERG, E. H., ARCHER, J. C., MORRILL, R. L., SHELLEY, F. M., MARTIS, K. C. (2018). *Atlas of the 2016 Elections*. Lanham (Rowman & Littlefield).
- ZARYCKI, T. (2000). Politics in the periphery: political cleavages in Poland interpreted in their historical and international context. *Europe – Asia studies*, 52, 851-873. DOI: 10.1080/713663091.
- ZARYCKI, T. (2015). The electoral geography of Poland: between stable spatial structures and their changing interpretations. *Erdkunde*, 69, 107-124. DOI: 10.3112/erdkunde.2015.02.02.
- ZEMKO, M. (2004). Voličstvo strán národnostných menšín a komunistickej strany na Slovensku v parlamentných voľbách za predmníchovskej republiky. In Zemko, M., Bystrický, V., eds. *Slovensko v Československu (1918 – 1939)*. Bratislava (Veda), pp. 179-198.
- ZEMKO, M. (2008). Volebný zákon do Poslaneckej snemovne Národného zhromaždenia za prvej Československej republiky a strany národnostných menšín. *Historický časopis*, 56, 81-92.

Vojtěch Przybyla

THE INFLUENCE OF SELECTED DEMOGRAPHICAL CHARACTERISTICS ON ELECTORAL BEHAVIOUR IN SLOVAKIA IN THE INTERWAR PERIOD

Our research focused on the evaluation of the relationship between the election results of selected political parties and selected demographic characteristics (nationality and religion) in the territory of present-day Slovakia during the period of interwar Czechoslovakia using - in the electoral geography of commonly used - quantitative methods such as correlation and regression analysis. After evaluating the data and source base, we chose as the most suitable solution for the processing of elections to the Chamber of Deputies of the National Assembly of the Czechoslovak Republic (1920, 1925, 1929 and 1935) at the level of the then political districts. Several similar studies point out the importance of ethnic composition and religion in electoral behaviour of the electorate (Lipták 1992, Kopstein and Wittenberg 2009, Bahna and Krivý 2016 and Madleňák and Balážovič 2018). Unlike them, we have compiled the monitored period comprehensively from the perspective of all parliamentary elections using quantitative methods. Although the correlation analysis has somewhat limited possibilities to recognize social reality, some tendencies can be revealed by calculating correlation coefficients between the election results of individual parties and selected demographic indicators.

In the final evaluation of the issue, we can conclude that our calculations have resulted in influencing the electoral preferences of individual parties by the national and religious structures of the districts. This factor was reflected not only in the elections of 1929 (Bahna and Krivý 2016) but continued to penetrate the entire period under review. It turned out that religion and nationality had the smallest influence on election results in the case of Czechoslovak social democracy. In 1920, calculations showed no relationship between electoral preferences of social democracy party and selected variables. Also, we confirmed the expected results, which have already been described in some studies (for example, the positive relationship between the Communist Party of Czechoslovakia – KSC and the Hungarians), but as well indications of unknown connections (the positive attitude of members of the Czechoslovak Hussite Church and the non-religious population to Czechoslovak National Socialist Party – ČSNS).

It turned out that the necessary precondition for a good election result was the establishment of coalition cooperation with the Slovak or minority party for the Czechoslovak par-

ties. Such forms of electoral coalition have reappeared over time, affecting the overall election results. This was verified, for example, by the results of Czechoslovak National Democratic Party (ČSND) in the East of Slovakia, where regular cooperation with the Ruthenian parties took place. This brings a correlation between this party and the Ruthenian population and the Greek Catholic religion. Of course, we comprehend this pattern in this space as the so-called predominant side effect. In our case it is a dominance of Hlinka's Slovak Peoples Party (HSĽS), which with its all-encompassing program with an emphasis on the idea of autonomy has been able to address a wide range of Slovak voters and significantly influenced the overall results in all the elections, in which it stood.